

Edmund Maleszka (1910-1990)

Notka biograficzna

Edmund Maleszka urodził się 22 października 1910 r. w Grabonogu, w powiecie gostyńskim. Jego rodzicami byli Tomasz – robotnik rolny i Marianna z domu Kosmalska. Był najstarszy z jedenaściorga dzieci państwa Maleszków. Do szkoły podstawowej zaczął uczęszczać jeszcze w zaborze pruskim, a w latach 1922-1930 uczył się w Gimnazjum Miejskim w Gostyniu. Tam też zdał maturę.

Bezpośrednio po ukończeniu szkoły odbył zasadniczą służbę wojskową w Szkole Podchorążych Rezerwy Artylerii we Włodzimierzu i w 17. Pułku Artylerii Lekkiej w Gnieźnie. Po zakończeniu tej służby przez rok był bezrobotny. Dopiero w 1932 r. został zatrudniony w Izbie Skarbowej w Brześciu nad Bugiem,

później pracował w urzędach skarbowych w Pińsku i Kobryniu.

W 1934 r. podjął studia prawnicze na Uniwersytecie Warszawskim. Jako specjalizację wybrał cywilistykę. Był też członkiem seminarium doktoranckiego z zakresu prawa budżetowego. Jego kolegą z roku był Menachem Begin, późniejszy premier Izraela, laureat Pokojowej Nagrody

Nobla. Podczas studiów, aby zdobyć środki na utrzymanie, podejmował się różnych zajęć dorywczych. W 1938 r. ukończył studia magisterskie. Trudne warunki bytowe zmusiły go do poszukiwania stałej pracy zarobkowej. Znalazł ją w Katowicach w banku o nazwie „Śląski Zakład Kredytowy”. Na początku 1939 r. został zatrudniony w Ubezpieczalni Społecznej w Ostrowie Wielkopolskim. Tam poznał swoją przyszłą żonę – Halinę Ruszyńską, z zawodu farmaceutkę. Jego starania o przyjęcie na aplikację sądową były bezowocne, a dalsze studia podyplomowe przerwała konieczność pracy z dala od ośrodka uniwersyteckiego, a potem wojna.

Edmund Maleszka został zmobilizowany 30 sierpnia 1939 r. Następnego dnia, jako oficer rezerwy artylerii, trafił do Ośrodka Zapasowego 17. Pułku Artylerii Lekkiej w Kielcach. Od pierwszego dnia wojny wraz z oddziałem przemieszczał się na wschód Polski. 19 września w pobliżu Jaktorowa pod Przemyślanami (około 50 kilometrów od Lwowa) został rozbrojony i dostał się do niewoli radzieckiej.

3 października trafił do obozu przejściowego dla polskich jeńców w Szepietówce. Tam odbywała się wstępna selekcja żołnierzy. Szeregowców i podoficerów, pochodzących z terenów Rzeczypospolitej zajętych przez III Rzeszę, pod koniec października 1939 r. Sowieci odsyłali do swoich sojuszników – Niemców (w ramach wymiany jeńców). Dla oficerów był to przystanek w drodze, z której nie było powrotu. Stamtąd trafiali do miejsc kaźni – Katynia, Miednoje i Starobielska.

Edmund został zakwaterowany w sali numer pięć, z 12 innymi oficerami. Tworzyli oni grupę, którą nazwali „13 Bakłażan” – od zjedzonego wspólnie bakłażana. Nazwiska i adresy swoich kolegów spisał w dzienniku, który prowadził od dnia mobilizacji. Chciał ich odnaleźć po wojnie. Do grupy tej należeli także: ppor. Jerzy Bowdziej, ppor. Jan Drózd, kpt. Eugeniusz Górecki, por. Roman Grzybowski, por. Tadeusz Kawiński, por. Adam Kędzior, kpt. Stanisław Malinowski, kpt. Roman Manikowski, kpt. Eugeniusz Sienkiewicz, kpt. Bronisław Skibniewski, por. Jan Słomiany i mjr Władysław Wolanin.

W początkowym okresie istnienia obozów sowieckich, ze względu na nieprzygotowanie do przyjęcia tak dużej liczby jeńców, panował w nich ogólny bałagan organizacyjny. Dotyczyło to także ewidencji osób przybywających do obozów. Ponieważ żołnierze często nie mieli żadnych dokumentów, odnotowywano w rejestrach dane personalne przez nich podawane, które nie zawsze były prawdziwe. Niektórzy oficerowie, przeczuwając zagrożenie ze strony czerwonoarmistów, ukrywali swoje stopnie wojskowe, pozbywali się dystynkcji lub zamieniali się mundurami z szeregowcami. Dzięki temu część z nich uniknęła śmierci.

W tej beznadziejnej sytuacji los „uśmiechnął się” także do podporucznika Maleszki. Okazało się, że podoficer, który tworzył listę 100 żołnierzy do przekazania Niemcom, był jego krajanem. Zaproponował mu, aby zamienił się z nim dokumentami, dzięki czemu będzie mógł wpisać go na tę listę. Edmund zgodził się, nie wiedząc jeszcze wtedy, że ta decyzja uratowała mu życie. Zaproponował swoim kolegom z „13 Bakłażan”, aby także skorzystali z okazji wydostania się z niewoli radzieckiej. Ci jednak odmówili, uznając rzecz za niehonorową. Po wojnie odszukał wszystkich, ale, niestety, na liście katyńskiej. Ocalał jako jedyny.

Jego współtowarzysz niewoli nie cieszył się długo swoim „awansem”, gdyż zdradziły go dłonie, które jednoznacznie określiły jego pozycję społeczną. Był kowalem, więc gdy żołnierze radzieccy, którzy podczas selekcji często sprawdzali jeńcom ręce, zobaczyli jego spracowane dłonie, nie uwierzyli, że jest oficerem. W ten sposób obaj trafili do grupy przeznaczonej od odsyłki.

24 października wyjechał z Szepietówki z grupą poznańską. Kiedy znalazł się na terenach zajętych przez Niemców, zgłosił im, że jest oficerem. Został przetransportowany do Stalagu XI A Altengrabow, w którym przebywał od 7 do 15 listopada. Następnie trafił do Oflagu XI B Braunschweig, gdzie spędził sześć miesięcy. Od maja 1940 r. do stycznia 1945 r. był jeńcem Oflagu II C Woldenberg. Podczas pobytu w niewoli nadal prowadził swój

dziennik, mimo że było to zakazane. Opuścił obóz 25 stycznia 1945 r. wraz z grupą „Wschód”, która po pięciu dniach wycieńczającej wędrówki została wyzwolona w majątku Deetz.

Po odzyskaniu wolności Edmund Maleszka wrócił do Ostrowa i ożenił się z poznaną przed wojną Haliną Ruszyńską. 15 marca 1945 r. podjął aplikację w Sądzie Okręgowym, a w rok później, we wrześniu, zdał egzamin sędziowski z wynikiem celującym. Był asesorem w Sadzie Grodzkim w Ostrowie Wielkopolskim, następnie pełnił funkcję kierownika Sądu w Rzepinie. W tym czasie mieszkał z żoną w Grabowie, gdzie w styczniu 1947 r.

przyszedł na świat jego pierwszy syn – Andrzej. W listopadzie tegoż roku przeprowadził się z rodziną do Kępna i tu osiadł już na stałe. Początkowo pracował jako asesor, a w 1948 r. został sędzią i objął stanowisko prezesa Sądu Powiatowego. Funkcję tę pełnił przez 19 lat. W Kępnie urodził mu się drugi syn – Sławomir. W 1955 r. dostał propozycję przeniesienia do Sądu Najwyższego, ale ze względów osobistych nie skorzystał z tej oferty. Następnie przez wiele lat był szefem Państwowego Biura Notarialnego. Po przejściu na emeryturę pracował jako radca prawny w Powszechnym Zakładzie Ubezpieczeń.

Edmund Maleszka był czynnym członkiem wielu organizacji społecznych i politycznych. Przed wojną udzielał się w Ligi Obrony

Powietrznej Państwa, Polskim Czerwonym Krzyżu, Związku Straży Pożarnych i Związku Rezerwistów. Od 1945 r. należał, między innymi, do: Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego, Towarzystwa Przyjaciół Młodzieży Akademickiej, Ligi Morskiej, Zrzeszenia Prawników Polskich.

Był organizatorem i przewodniczącym Powiatowego Komitetu Obrońców Pokoju w Kępnie. W 1948 r. współorganizował wystawę powiatową, a w latach 1960-1966 pełnił funkcję zastępcy przewodniczącego Powiatowego Komitetu Obchodów 1000-lecia Państwa oraz 300-lecia miasta Kępna. Współpracował przy publikowaniu wydawnictw, pisał artykuły, zabrał też głos na falach Polskiego Radia. Od grudnia 1954 r. był członkiem rad narodowych – miejskiej i powiatowej, w których zajmował stanowisko przewodniczącego.

Za swoją działalność został uhonorowany wieloma odznaczeniami i dyplomami, w tym: Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotą Odznaką Zrzeszenia Prawników Polskich, Odznaką 1000-lecia Państwa Polskiego, Odznaką Honorową za Zasługi w Rozwoju Województwa Poznańskiego. Otrzymał też dyplom uznania Ministra Sprawiedliwości oraz dyplom-podziękowanie „Dni Kępna 1960 r.” .

Edmund Maleszka zmarł nagle 15 stycznia 1990 r. Jest pochowany na cmentarzu w Kępnie.

*Opracował Sławomir Maleszka, syn Edmunda Maleszki,
na podstawie przekazów rodzinnych oraz zapisków Ojca, w tym
biografii i dziennika*

styczeń, 2020 r.